

tions of formation of a single transport space), allowing to determine the continuity of the policies and directions of further development.

Practical value. Theoretical and methodological provisions, conclusions and recommendations of the paper can be used for improvement of the transport policy of Ukraine.

Keywords: transport sector, institutional regulation, transport network, transport system, international organization, economic deregulation.

УДК [(330.101.541:330.3): (005.412-029`33`31`502`316. 334:311.141-024.12)]:
004.415.533-047.44 (045)

Проданова Л. В., д-р екон. наук, доц

Донецький національний університет економіки
і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського,
м. Кривий Ріг, Україна, e-mail: prodanlv@mail.ru

**ІНТЕГРАЛЬНА ОЦІНКА МАКРОДИНАМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ:
СИНТЕТИЧНИЙ ІНДЕКС ЕКОНОМІЧНОГО, СОЦІАЛЬНОГО,
ІНСТИТУЦІЙНОГО ТА ЕКОЛОГІЧНОГО РОЗВИТКУ**

Prodanova L., Dr. Sc. (Econ.), Prof.

Donetsk National University of Economics and
Trade named after Mykhail Tugan-Baranovsky,
Kryvyi Rih, Ukraine, e-mail: prodanlv@mail.ru

**INTEGRAL EVALUATION OF MACRODYNAMIC PROCESSES: SYNTHETIC
INDEX OF ECONOMIC, SOCIAL, INSTITUTIONAL, AND ECOLOGICAL
DEVELOPMENT**

Мета. Розробити метод визначення синтетичного індикатора стану національної економіки і процесів макроекономічної динаміки.

Методика. Методологічним підґрунтям інтегральної оцінки макродинамічних процесів є теорія людського капіталу та концепція сталого розвитку. Проведено критичний аналіз методів обчислення інтегральних вимірників макродинамічних процесів. Здійснено порівняльний аналіз особливостей методології інтегральних індексів розвитку людського потенціалу, економічної свободи, конкурентоспроможності, екологічного сліду людства. Запропоновано використовувати їх як субіндекси для розрахунку узагальнюючого синтетичного індексу економічного, соціального, інституційного й екологічного розвитку.

Результати. Розроблено метод визначення синтетичного індикатора, який ґрунтується на комплексній оцінці параметрів національної економіки і процесів макроекономічної динаміки та передбачає: виважений відбір певної групи індикаторів, що віддзеркалюють сутність і перебіг динамічних процесів, їхні якісні й кількісні характеристики; інтегрованість і максимально узагальнюючий характер показників прогресу; відповідність об'єктивним потребам їх ефективного використання.

Наукова новизна. Запропоновано методологію оцінки макроекономічної динаміки, зокрема методологію визначення синтетичного індикатора, здатного вимірювати параметри національної економіки і діагностувати макроекономічні процеси в цілому, враховуючи економічну, соціальну, інституційну та екологічну складові.

Практична значущість. Застосування синтетичного індикатора дасть можливість визначати пріоритети і обґрунтовувати національні програми зростання й розвитку економіки.

Ключові слова: макродинаміка, синтетичний індекс розвитку.

Постановка проблеми і її зв'язок із найважливішими науковими та практичними завданнями. Вивчення процесів і розв'язання проблем динаміки національної економіки (зростання, розвитку, трансформації, відтворення та ін.) потребують індикаторів (критеріїв і показників), здатних адекватно діагностувати параметри економіки та їх динамізм. Складність полягає в тому, що процеси динаміки: взаємопов'язані та взаємозумовлені, але мають свої якісні та кількісні характеристики; набувають різноманітних форм і проявів (інтенсивних, екстенсивних, екзогенних та ендогенних, ефективних і неефективних, пропорційних і непропорційних, прогресивних і непрогресивних, рівномірних і нерівномірних, рівноважних і нерівноважних); визначаються численною кількістю не лише економічних, а й соціальних, інституційних, екологічних, політичних та ін. факторів. Оскільки економіка не є окремою й самодостатньою сферою суспільства, а виступає однією з підсистем суспільної системи країни в широкому розумінні цього поняття, суттєво впливає на всі інші сфери суспільного життя (підсистеми життєзабезпечення), але в той же час і сама підпадає під їхній вплив, оскільки виникає необхідність вимірювання й оцінки закономірностей процесів економічної динаміки у взаємозв'язку з динамікою соціальних, екологічних, інституційних та інших процесів. Одним з ефективних сучасних способів розв'язання проблем адекватного вимірювання позитивів макродинамічних процесів є використання системи індикаторів, а також обчислення різноманітних узагальнюючих, сукупних, агрегованих, інтегрованих, синтетичних показників.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. Найвідомішими авторами перших фундаментальних напрацювань у сфері вимірювання й оцінки процесів макроекономічної динаміки є В. К. Мітчелл (Wesley Clair Mitchell) – спеціаліст з аналізу економічних циклів і кон'юнктури, що зробив вагомий внесок у розробку статистичних методів їх дослідження, Г. О. Фельдман – автор однієї з перших побудованих макроекономічних динамічних моделей, М. Д. Кондратьєв – відомий розробник теорії та методології досліджень кон'юнктури й економічної динаміки, Дж. Форрестер (Jay Wright Forrester) – засновник методології міждисциплінарних досліджень складних динамічних систем, що одержала назву системної динаміки, В. В. Леонтьєв – автор методу «витрати – випуск», який покладено в основу сучасної системи національного рахівництва, та інші. Різноманітні методи обчислення інтегральних показників вимірювання економічних, соціальних, екологічних складових макродинамічних процесів запропоновані закордонними дослідниками, серед яких Махбуб-уль-Хак (Mahbub ul-Haq) та Амартія Сен (Amartya Sen), Матіс Вакернагель (Mathis Wackernagel) та Вільям Різ (William Rees), Мілтон Фрідмен (Milton Friedman), Ксав'є Сала-і-Мартін (Xavier Sala-i-Martin). Результатом наукових досліджень згаданих авторів є відомі й активно розроблювані останнім часом інтегральні індекси: індекс людського розвитку (Human Development Index) [1], індекс економічної свободи (Index of Economic Freedom) [2], глобальний індекс конкурентоспроможності (The Global Competitiveness Index) [3], індекс екологічного сліду людства (Ecological

Footprint) [4]. Зазначені індекси використовуються в доповідях відомих міжнародних організацій і фондів для визначення рейтингу країн залежно від масштабів їх щорічних досягнень у розвитку людини, економічній свободі, конкурентоспроможності, бережному ставленні до навколишнього природного середовища [1; 2; 3; 4].

З числа вітчизняних учених авторами робіт, присвячених проблемі інтегральної оцінки макродинамічних процесів, є М. Згуровський [5; 6], Б. Данилишин [7], Е. Лібанова [8], Л. Мельник [9] та інші.

Аналіз останніх публікацій, присвячених розв'язанню досліджуваної проблеми, дає можливість констатувати відсутність загально визнаної системи індикаторів, що здатна ефективно вимірювати параметри національної економіки та їх динамізм зокрема, а також діагностувати процеси макродинаміки взагалі. Виокремлення певних критеріїв і показників як індикаторів макродинаміки часто залежить від суб'єктивних підходів дослідників та від попередньо сформульованої ними концепції. Слід урахувати також, що при вирішенні проблем динаміки аналіз економічних показників не відіграє основну роль, а має додатковий, допоміжний характер.

Метою статті є розробка методу визначення синтетичного індикатора стану національної економіки й процесів макроекономічної динаміки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Узагальнюючи світовий і національний досвід створення системи індикаторів або інтегральних, синтетичних, агрегованих показників динамічних процесів, слід сказати, що вони (система та показники) мають будуватись на принципах наукової обґрунтованості, можливості практичного застосування, націленості на вирішення завдань державної політики і прогресу суспільства. Крім загального рівня або темпів зростання й розвитку, індикатори мають урахувати численні фактори та різні складові зазначених процесів, їх необхідно відстежувати на національному, регіональному рівнях, а також на інших рівнях економічної системи (в окремих галузях, для конкретних груп суб'єктів економіки). Крім того, система індикаторів має враховувати: безпечні рамки (межі) коротко-, середньо- та довгострокових змін соціально-економічно-інституційно-екологічної ситуації, у рамках якої зберігається можливість контролю за розвитком обставин і появою ризиків, запобігання загрозам довкіллю й інтересам майбутніх поколінь; оптимальні або раціональні параметри відтворення, зростання, розвитку, що здатні забезпечити гідний рівень добробуту людей та ефективність господарчого комплексу країни. При побудові системи індикаторів необхідно зважати на те, що значна кількість виявів динамічних процесів узагалі не піддаються вимірюванню, а тому виникає необхідність пошуку нових і вдосконалення вже існуючих методик оцінки.

Сучасні уявлення світової науки та практики про подальший прогрес людства ґрунтуються на ідеї досягнення збалансованого співіснування й розвитку суспільства, економіки, інституціональної і природних систем (на цій ідеї вибудована сучасна концепція сталого або стійкого розвитку). У зв'язку з цим постає потреба розробки й застосування індикаторів, що б дали змогу контролювати численні параметри, якими визначається сталий розвиток, і це є завданням надзвичайної складності.

Дослідники проблеми вимірювання макродинамічних процесів та сталого розвитку дуже переконливо пояснюють складність завдання нижченаведеними причинами:

«По-перше, між факторами, що визначають стан трьох взаємопов'язаних систем: людини, довкілля і економіки, – існують надзвичайно складні зв'язки. Кожна з систем у дійсності є мегасистемою, яка самовідтворюється (людство, біосфера, глобальна економічна система) і складається з величезної кількості індивідуальних підсистем (індивідуумів, господарчих суб'єктів), стан яких залежить від незчисленної

кількості параметрів.

По-друге, існування і діяльність усіх компонентів мегасистем (людей, біологічних організмів, підприємств) тісно пов'язані між собою (все пов'язане зі всім).

По-третє, згадані три мегасистеми і системний комплекс, які вони утворюють, – дуже динамічні утворення. Кожен стан будь-якої з підсистем, що їх утворюють, заново відтворюється щомоментно.

По-четверте, процеси формування параметрів великих і малих системних утворень (від клітин кожного організму до фінансового стану окремих підприємств і держав) мають вірогідний та значною мірою стохастичний (випадковий) характер.

По-п'яте, склад системного утворення, яке розглядається і яке необхідно підтримувати в стійкому стані, надзвичайно неоднорідний і різноманітний, що виключає можливість повної уніфікації (стандартизації) інструментарію, який застосовується» [9, с. 260].

Деякі вчені вважають, що «створити досконалу систему оцінки, контролю й моніторингу в контексті стійкого розвитку навряд чи можливо у принципі. У будь-якому разі, на сучасному етапі розвитку людства. Це пояснюється хоч би тим, що неможливо проконтролювати мільярди параметрів, від яких залежить стан людей, біологічних видів і геологічних компонентів (атмосфери, гідросфери, літосфери), які формують передумови стійкого розвитку. Уже це свідчить про те, що моніторингова система не може будуватись на основі лінійного принципу контролю за кожним подібним параметром. На практиці застосовується нелінійна система, вона формується за принципом “чорного ящика”. У якості умовного “чорного ящика” можна представити зміст процесів, які відбуваються в людині, суспільстві, природі. Постає завдання відстежувати стан не вхідних характеристик (тобто тих самих мільярдів параметрів), а інформацію на виході, тобто результуючі показники. Але й це завдання в повному обсязі непосильне через свою трудомісткість. Тому контролюється не весь масив даних, а лише ключові агреговані (узагальнюючі) індикатори, які найбільш яскраво віддзеркалюють стан систем, і головне, тенденції їх змінення» [9, с. 261].

Слід зазначити, що першою відомою спробою поглибленого вивчення поведінки складних систем (яку можна вважати і першою спробою відстеження стійкого розвитку метасистеми, складеної з трьох взаємопов'язаних мегасистем: людини, довкілля й економіки) є побудова математичної моделі світової динаміки, виконаної свого часу групою американських учених під керівництвом Дж. Форрестера. Сам Форрестер підкреслював, що його модель мала навчальний, попередній, методичний характер, вона демонструвала можливість одержання кількісних оцінок там, де раніше дослідники обмежувалися лише якісними категоріями.

Повертаючись до дослідження проблем вимірювання процесів макродинаміки, слід наголосити на плідній роботі в цьому напрямі українських учених.

Наведемо методику вимірювання сталого розвитку, запропоновану українськими вченими [9, с. 265–279; 5, с. 14; 6, с. 1, 14]. Як узагальнюючий показник розраховано індекс сталого розвитку (ICP). Автор пропонує визначати його як суму індексів для трьох вимірювань: економічного (індекс економічного розвитку – ІЕР), екологічного (індекс екологічного розвитку – ІЕ), соціального (індекс соціального розвитку – ІС) з відповідними ваговими коефіцієнтами. Індeksi ІЕР, ІЕ, ІС виступають субіндексами щодо ICP. Для забезпечення однакової ваги економічного, екологічного і соціального вимірювань в індексі сталого розвитку використано коефіцієнти масштабування. Кожен з індексів ІЕР, ІЕ і ІС, своєю чергою, пропонується розраховувати з використанням шести поширених у міжнародній практиці індексів (табл. 1), зокрема й індексів розвитку людського потенціалу, конкурентоспроможності, економічної свободи, про які вже йшлося.

Таблиця 1 – Індеси, що використовуються для оцінки агрегованого індексу сталого розвитку [5]

Вимірювання сталого розвитку	Індекс
Економічне (ІЕР)	Індекс конкурентоспроможності
	Індекс економічної свободи
Екологічне (ІЕ)	Індекс екологічної стійкості
Соціальне (ІС)	Індекс якості і безпеки життя
	Індекс розвитку людського потенціалу
	Індекс суспільства, яке базується на знаннях

Надаючи загальну позитивну оцінку запропонованій методиці вимірювання сталого розвитку та її складових, слід зауважити таке:

– у запропонованому ІСР не вдається виокремити інституційну складову динамічних процесів, яка б інтегрувала інституціональні рамки й інституціональні можливості розвитку;

– вимірювання позитивів розвитку за допомогою запропонованого ІСР слід розглядати лише як один з варіантів вирішення проблеми. Необхідність підтримки національних екологічних систем, упровадження систем протидії екологічним негативам, реалізації заходів зі зниження залежності людей від екологічних впливів, забезпечення соціальних та інституціональних можливостей країни відповідати на екологічні виклики, – тобто всі заходи, з яких складається екологічна стійкість, пов'язані з суттєвими і додатковими витратами. Безумовно, забезпечення сталого розвитку за рахунок екологічної складової сьогодні можливе лише завдяки реалізації перелічених заходів. Але додаткові витрати зазвичай не додаються до здобутків (у нашому випадку до здобутків стійкого розвитку), а віднімаються.

Продовжуючи дослідження можливостей удосконалення методики вимірювання макродинамічних процесів (зокрема сталого розвитку та його складових), пропонуємо власне рішення. Узагальнюючий показник (синтетичний індекс економічного, соціального, інституціонального та екологічного розвитку – ІЕСІЕР) та його складові, на нашу думку, можуть бути обчисленими на підставі таких субіндексів: економічна складова – на підставі індексу економічної свободи, соціальна складова – на підставі індексу розвитку людського потенціалу, інституціональна складова – на підставі індексу конкурентоспроможності, екологічна складова – на підставі індексу екологічного сліду людства (табл. 2).

Таблиця 2 – Субіндекси синтетичного індексу економічного, соціального, інституційного та екологічного розвитку

Вимірювання складових розвитку	Інтегральні оцінки складових для розрахунку субіндексів
Економічна складова	Індекс економічної свободи
Соціальна складова	Індекс розвитку людського потенціалу
Інституційна складова	Індекс конкурентоспроможності
Екологічна складова	Індекс екологічного сліду

Рішення про доцільність застосування зазначених індексів у якості субіндексів ІЕСІЕР ґрунтується на результатах аналізу особливостей їх методології (табл. 3).

Таблиця 3 – Особливості методології інтегральних вимірювачів, що зумовлюють доцільність їх застосування як субіндексів синтетичного індексу економічного, соціального, інституційного та екологічного розвитку

Складові розвитку	Інтегральні індекси (субіндекси)	Кількість параметрів для обчислення субіндексів	Особливості методології інтегральної оцінки складових розвитку (субіндексів синтетичного показника)
1	2	3	4
економічної	Індекс економічної свободи	50 наборів даних	Предмет дослідження: рівень збалансованості економічного оточення в країні. Особливості методики: кількісна оцінка 10 груп факторів – політики регулювання ділової активності; торговельної політики країни; фіскального навантаження з боку уряду; урядових інтервенцій в економіку; монетарної політики; потоків капіталів й іноземних інвестицій; фінансової та банківської діяльності; прав на приватну власність; корумпованості ділового оточення; політики формування цін і оплати праці. Узагальнює: основні свободи й права виробництва, розподілу та споживання товарів і послуг
соціальної	Індекс розвитку людського потенціалу	4	Предмет дослідження: суспільний добробут і якість життя людей окремої країни. Особливості методики: кількісна оцінка рівня середніх досягнень країни за трьома основними напрямками у сфері розвитку людського потенціалу – довголіття на основі здорового способу життя, яке визначається тривалістю життя громадян країни; знання, яке залежить від можливостей одержувати освіту та тривалості навчання; гідного рівня життя, який оцінюється ВВП на душу населення за ПКС дол. США. Узагальнює: багатобічні взаємозв'язки між рівнем виробництва й доходів і рівнем добробуту в країні

Продовження таблиці 3

1	2	3	4
інституційної	Глобальний індекс конкурентоспроможності	більше 100 різних параметрів	Предмет дослідження: конкурентоспроможність країни як сукупність чинників, політик та інституцій, що визначають рівень продуктивності країни. Особливості методики: узагальнена кількісна оцінка двох типів даних: 25% – з надійних статистичних джерел ООН, МВФ, ВБ, національних), 75% – за результатами щорічного опитування (анкетування) представників ділових кіл країни (кількість залежить від розмірів країни, але останнім часом – у середньому 90). Узагальнює: різноманітні численні фактори, які забезпечують національним господарствам досягнення стійкого економічного зростання й довгострокового процвітання
екологічної	Індекс екологічного сліду людства	більше 10 000 різних параметрів	Предмет дослідження: вплив життєдіяльності людей окремої країни на планету. Особливості методики: оцінює співвідношення між попитом людства на ресурси біосфери (екологічний слід) та пропозицією природних ресурсів (біоємністю); перевитрата, або екологічний дефіцит (у разі перевищення попиту над пропозицією) – розрив між попитом і пропозицією. Узагальнює: ступінь споживання людством ресурсів біосфери планети

Синтетичний ІЕСІЕР пропонується розрахувати як лінійну комбінацію субіндексів і відповідних вагових коефіцієнтів за формулою

$$I = \sum_{i=1}^n w_i x_i, \quad (1)$$

де I – синтетичний індекс;

x_i – i -та складова синтетичного індексу – субіндекс;

w_i – ваговий коефіцієнт, з яким i -й субіндекс враховується при розрахунку синтетичного індексу.

Визначення вагових коефіцієнтів може здійснюватись на основі експертних методів дослідження, під якими розуміють комплекс логічних і математико-статистичних методів та процедур, спрямованих на отримання від фахівців інформації, яка необхідна для підготовки і вибору раціональних рішень.

Рейтинг двадцяти країн-лідерів світу за ІЕСІЕР (індекс розраховано для 100 країн світу) подано в табл. 4.

Таблиця 4 – Рейтинг країн світу за синтетичним індексом економічного, соціального, інституційного та екологічного розвитку (з 100 країн)

Країна	Значення індексу	Рейтинг	Країна	Значення індексу	Рейтинг
США	0,925	1	Малаві	0,782	13
Данія	0,910	2	Індія	0,779	14
Бурунді	0,857	3	Нідерланди	0,778	15
Швейцарія	0,818	4	Японія	0,778	16
Бельгія	0,810	5	Пакистан	0,776	17
Канада	0,809	6	Німеччина	0,775	18
Сінгапур	0,805	7	Таджикистан	0,767	19
Швеція	0,804	8	Замбія	0,761	20
Мозамбик	0,793	9
Фінляндія	0,791	10	Україна	0,632	84
Бангладеш	0,790	11
Австралія	0,789	12	Непал	0,509	100

Висновки. Метод визначення синтетичного індикатора розвитку ґрунтується на комплексній оцінці параметрів національної економіки і процесів макроекономічної динаміки та передбачає: виважений відбір певної групи індикаторів, що віддзеркалюють сутність і перебіг динамічних процесів, їхні якісні й кількісні характеристики; інтегрованість і максимально узагальнюючий характер показників прогресу; відповідність об'єктивним потребам їх ефективного використання.

Результатом пошуку можливостей удосконалення методів вимірювання макродинамічних процесів, сталого розвитку країни та його складових (економічної, соціальної, інституційної, екологічної), підсумком ґрунтовного порівняльного аналізу особливостей методології індексу розвитку людського потенціалу, індексу економічної свободи, глобального індексу конкурентоспроможності, індексу екологічного сліду людства є узагальнюючий синтетичний індекс економічного, соціального, інституційного та екологічного розвитку (ІЕСІЕР). Як субіндекси ІЕСІЕР (з метою охоплення всіх складових розвитку) пропонується використовувати: індекс економічної свободи (економічна складова), індекс розвитку людського потенціалу (соціальна складова), глобальний індекс конкурентоспроможності (інституційна складова), індекс екологічного сліду людства (екологічна складова).

Список літератури / References:

1. Доклад о развитии человека 2010. Реальное богатство народов: пути к развитию человека : пер. с англ. – Москва : Весь Мир, 2010. – 244 с.
Human Development Report (2010), «The Real Wealth of Nations: Pathways to Human Development», Per. from English, All the World, Moscow, Russia.
2. 2010 Index of Economic Freedom [Electronic recourse] // 2011 Index of Economic Freedom / The Heritage Foundation, The Wall Street Journal – Electronic data. – [V. P], 2011. – Mode of access: <http://www.heritage.org/Index/download>.
The Heritage Foundation (2011), «2010/2011 Index of Economic Freedom», The Wall Street Journal, available at: <http://www.heritage.org/Index/download>.

3. The Global Competitiveness Report 2009–2010 [Electronic recourse] : World Economic Forum, Geneva, Switzerland, 2009 / Committed to improving the state of the world ; ed. K. Schwab. – Electronic data. – Geneva, 2009. – Mode of access: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2009-10.pdf.
The Global Competitiveness Report 2009–2010, World Economic Forum / Committed to improving the state of the world; ed. K. Schwab. Geneva, Switzerland, available at: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2009-10.pdf.
4. Живая планета – 2010. Биоразнообразие, биоемкость и развитие [Электронный ресурс] / Всемир. фонд дикой природы, Лондон. зоол. об-во, Всемир. сеть эколог. следа. – Электрон. текст., табл., граф. дан. – [Швейцария], 2010. – Режим доступа: http://www.wwf.ru/data/pub/reports/wwf-lpr2010_rus_web.pdf.
World Wildlife Fund, London. zoologist. about of, World Network ecologist. trace. (2010), «Alive Planet – 2010, Biodiversity, biocapacity and development», Switzerland, available at: http://www.wwf.ru/data/pub/reports/wwf-lpr2010_rus_web.pdf.
5. Згуровський М. З. Україна в глобальних вимірах сталого розвитку / М. З. Згуровський // Дзеркало тижня. – 2006. – № 19(598). – С. 14.
Zgurovsky, M. Z. (2006), “Ukraine in the global measurement of sustainable development”, *Dzerkalo Tyzhden*. no. 19 (598), p. 14.
6. Згуровский М. З. Путь к обществу, основанному на знаниях / М. З. Згуровский // Зеркало недели. – 2006. – № 2(581). – С. 1, 14.
Zgurovsky, M. Z. (2006), «Ppath to a society based on knowledge», *Zerkalo Nedeli*, no. 2 (581), pp. 1, 14.
7. Данилишин Б. Украина в международных рейтингах устойчивого развития / Б. Данилишин, О. Веклич // Экономика Украины. – 2008. – № 7. – С. 13–23.
Danylyshyn, B. and Veklich, O. (2008), “Ukraine in the international rankings of sustainable development”, *Economy of Ukraine*, no. 7, pp. 13–23.
8. Вимірювання якості життя в Україні. Аналітична доповідь / Е. М. Лібанова, О. М. Гладун, Л. С. Лісогор та ін. – Київ, 2013. – Режим доступу: http://www.idss.org.ua/monografii/UNDP_QoL_2013_ukr.pdf.
Libanova, E. M., Gladun, O. M., Lisogor, L. S. and others (2013), Analytical Report «Measurement of Quality Life in Ukraine», Kyiv, Ukraine, available at: http://www.idss.org.ua/monografii/UNDP_QoL_2013_ukr.pdf.
9. Социально-экономический потенциал устойчивого развития : учебник / под ред. Л. Г. Мельника (Украина) и Л. Хенса (Бельгия). – Сумы : Ун. кн., 2007. – 1120 с.
Melnyk, L. G. and Hens, L. (2007), «The socio-economic potential of sustainable development», the textbook, Un. Vol., Sumy, Ukraine.
10. Проданова Л. В. Економічне зростання й економічний розвиток : забезпечення сталості економічної системи : монографія / Л. В. Проданова. – Донецьк : ТОВ «Східний видавничий дім», 2011. – 400 с.
Prodanova, L. V. (2011), *Ekonomichne zrostannya j ekonomichnyi rozvutok: zabezpechennya stalosti ekonomichnoi systemy* [Economic growth and economic development: providing stability of economic system], monograph, TOV «Shidnyi vydavnychiy dim», Donetsk, Ukraine.

Цель. Разработать метод определения синтетического индикатора состояния национальной экономики и процессов макроэкономической динамики.

Методика. Методологической основой интегральной оценки макродинамических процессов являются теория человеческого капитала и концепция устойчивого развития. Произведен критический анализ методов исчисления интегральных показателей макродинамических процессов. Осуществлен сравнительный анализ

особенностей методологии интегральных индексов развития человеческого капитала, экономической свободы, глобальной конкурентоспособности, экологического следа человека. Предложено использовать их в качестве субиндексов для расчета обобщающего синтетического индекса экономического, социального, институционального и экологического развития.

Результаты. *Разработан метод определения синтетического индикатора, который основан на комплексной оценке параметров национальной экономики и процессов макроэкономической динамики и предусматривает: взвешенный отбор определенной группы индикаторов, отражающих сущность и ход динамических процессов, их качественные и количественные характеристики; интегрированность и максимально обобщающий характер показателей прогресса; соответствие объективным потребностям их эффективного использования.*

Научная новизна. *Предложена методология оценки макроэкономической динамики, в том числе метод определения синтетического индикатора, с помощью которого возможны измерение параметров национальной экономики и диагностика макроэкономических процессов в целом, учитывая экономическую, социальную, институциональную и экологическую составляющие.*

Практическая значимость. *Применение синтетического индикатора дает возможность определять приоритеты и обосновывать национальные программы роста и развития экономики.*

Ключевые слова: *макродинамика, синтетический индекс развития.*

Objective. *To develop a method for determining the synthetic indicator of the national economy state and the processes of macroeconomic dynamics.*

Methods. *The theory of human capital and the concept of sustainable development are the methodological basis of integral evaluation of macrodynamic processes. A critical analysis of the methods of calculating the integral measurers of macrodynamic processes is carried out. A comparative analysis of the characteristics of the methodology of integral indices of human development, economic freedom, competitiveness, and human ecological footprint is conducted. They are suggested to be used as sub-indices to calculate the generalizing synthetic index of economic, social, institutional and ecological development.*

Results. *A method for determining the synthetic indicator is developed, which is based on a complex evaluation of the parameters of the national economy and the processes of macroeconomic dynamics; it assumes a weighted selection of a particular group of indicators that reflect the nature and trends of dynamic processes, their qualitative and quantitative characteristics, integrity, and most general pattern of indicators of progress; compliance with the objective needs of their effective use.*

Scientific novelty. *The methodology of evaluation of macroeconomic dynamics is proposed, in particular, the method of determining the synthetic indicator, by which it is possible to measure the parameters of the national economy and to diagnose macroeconomic processes as a whole, taking into account the economic, social, institutional and ecological components.*

Practical significance. *By using the synthetic indicator it becomes possible to set priorities and to justify the national development programs, taking into account not only economic, but also social, institutional and ecological components.*

Keywords: *macrodynamics, synthetic index of development.*

УДК 339.924

Чернега О. Б., д-р. екон. наук, проф.¹

Гхайт Сари, аспірант²

Донецький національний університет економіки
і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського,
м. Кривий Ріг, Україна, e-mail: o.chernega@mail.ru¹
kristina_d92@mail.ru²

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК КРАЇН БЛИЗЬКОГО СХОДУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Chernega O., Dr. Sc. (Econ.), Prof¹.

Ghait Sari, postgraduate student²

Donetsk National University of Economics
and Trade named after Mykhail Tugan-Baranovsky,
Kryvyi Rih, Ukraine, e-mail: o.chernega@mail.ru¹
kristina_d92@mail.ru²

SOCIAL AND ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE MIDDLE EAST COUNTRIES IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION

***Мета.** Головною метою цього дослідження є виявлення особливостей впливу глобалізаційних процесів на соціально-економічного розвиток країн Близького Сходу, які протягом останніх років є зоною стратегічних інтересів держав – світових лідерів розвитку.*

***Методика.** Дослідження ґрунтується на діалектичному методі пізнання та системному підході. Основні наукові результати отримані з використанням комплексу загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, а саме: систематизації та узагальнення (для обґрунтування сутності глобалізації), абстрактно-логічного та статистичного аналізу (для обґрунтування тенденцій розвитку країн Близького Сходу й особливостей впливу глобалізації на їх розвиток).*

***Результати.** Представлені особливості розвитку регіону в умовах глобалізації. Розглянуто сутність глобалізації та встановлено її роль як чинника формування нового світового порядку. Виявлено тенденції розвитку країн Близького Сходу, встановлено вплив глобалізаційних процесів на їх формування.*

***Наукова новизна.** Дістала подальшого розвитку оцінка тенденцій та особливостей соціально-економічного розвитку країн Близького Сходу, що сприяло встановленню таких аспектів: значного впливу на розвиток держав геополітичних чинників; високого рівня асиметрії розвитку країн Близького Сходу; залежності показників розвитку від ступеня взаємодії країни з більш розвиненими державами; збереження й накопичення низки соціальних проблем.*

***Практична значимість.** Практичну значимість дослідження має оцінка тенденцій розвитку країн Близького Сходу, які можуть бути використані при розробці програм співробітництва, у тому числі за участю України.*

***Ключові слова:** глобалізація, інтеграція, світове господарство, співробітництво, соціально-економічний розвиток, Близький Схід.*

Постановка проблеми. Современный этап глобализации мировой экономики выражается в процессах углубления интернационализации производства и капитала,